



Karper i voldgraven. Vaux-le-Vicomte. Foto Annemarie Lund

## LANDSKAB 2 2016

### Ansvar. redaktør

Annemarie Lund, landskabsarkitekt MDL  
Arkitektens Forlag  
Pasteursvej 14, 4. sal  
DK-1799 København V  
Telefon +45 26 21 06 33  
landskab@arkfo.dk  
www.arkfo.dk

### Redaktionsudvalg

Jacob Fischer (fmd.), Bjørn Ginman, Charlotte Horn, Liv Oustrup,  
Anne Refshauge, Lulu Salto Stephensen, Ulrik Kuggas (suppleant).  
Nordisk repræsentation: Malin Blomqvist, Finland; Ulla R. Pedersen, Island;  
Nina Marie Andersen og Anne Tibballs, Norge; Camilla Anderson, Sverige

### Korrektur

Tilde Tvedt

### Annoncer

Morten Herforth, mh@arkfo.dk  
Lone Andersen, la@arkfo.dk  
Telefon +45 32 83 69 69

### Abonnementspriser 2016

I Danmark 972,50 kr. inkl. moms og forsendelse.  
Norden, Grønland og Europa 1.033,75 kr. inkl. moms og forsendelse.  
Øvrige udland 971 kr. inkl. forsendelse.  
Løssalg 130 kr. inkl. moms, ekskl. porto.  
Landskab udkommer 8 gange om året

### Abonnement

Arkitektens Forlag Pasteursvej 14, 4. sal. DK-1799 København V  
Telefon +45 70 25 12 22 kl. 10-12. Fax +45 32 83 69 41  
Giro 9 00 31 34  
abonnement@arkfo.dk

### Udgiver

LANDSKAB udgives af Danske Landskabsarkitekter, DL,  
Peter Bangs Vej 30, DK-2000 Frederiksberg, tel. +45 33 32 23 54,  
www.landskabsarkitekter.dk  
i samarbejde med Arkitektens Forlag

### Reproduktion og tryk

Scanprint  
Medlem af Danske Specialmedier  
ISSN 0023-8066

### Forside

Vaux-le-Vicomte, oktober 2015  
Foto Jacob Fischer

- 25 Vaux-le-Vicomte – og havekunsten**  
*Annemarie Lund*
- 26 Hvorfor besøge Vaux-le-Vicomte?**  
*Nina Marie Andersen*
- 30 Myte og virkelighed**  
*Lulu Salto Stephensen*
- 39 Solkongen stik syd**  
*Ulrik Kuggas*
- 40 Er Vaux-le-Vicomte en autentisk og bevaringsværdig have?**  
*Liv Oustrup*
- 46 Menneskets makt – 2000-tallskritikk av et 1600-tallsanlegg**  
*Anne Margrethe Tibballs*
- 48 Når vandet løber op – lavteknologisk vandoplevelse i Vaux-le-Vicomte**  
*Jacob Fischer*
- 52 At gå alene langs vand**  
*Anne Dahl Refshauge*
- 54 Vaux-le-Vicomte – linjer i landskapet**  
*Malin Blomqvist*
- 58 Natsværmerhuset – et menageri til Gl. Holtegaards barokhave**  
*Jonathan Meldgaard Houser*
- 60 Summary**  
*Pete Avondoglio*
- Notestof A14, A16, A18, A19, A20, A21**
- Bogsider A24**

# VAUX-LE-VICOMTE – OG HAVEKUNSTEN

*Annemarie Lund*

Hvad skal vi med havekunsten? Og hvad kan landskabsarkitekter bruge havekunsten til? Redaktionsudvalget ville undersøge dette og satte kurs mod Frankrig, hvor vi fra nærmeste by, Melun, i to dage ville gennemtrave 1660-talsbarokhaven Vaux-le-Vicomte.

Gennem byen Melun (50 km sydøst for Paris) løber Seinen. Vaux-le-Vicomtes vandløb Ru Bobée og Ru Anqueuil (=Ru d'Ancoeuil) løber hertil. For at forstå landskab og terræn gik vi derfor de små 6 km langs Ru Anqueuil mod øst ud til haven, der ligger i et landligt område. Den korte fodrejse langs vandløbet, gennem småskove, marker og landsbyer gjorde, at haven blev en meget større oplevelse. Især øgedes forståelsen af terrænets form – det at mærke, hvordan terrænets 'skævheder' var rettet op, og jordmasser trillet væk eller lagt på. Ligeledes at forstå vandløb, som var tæmmet, lagt i rør og synliggjort som kanaler og bassiner. Hertil kommer selve den kunstnerisk æstetiske helhedsoplevelse af perspektiv, symmetri, balance, detours, festlighed og stedets ånd.

Teksterne bidrager hver på sin måde til en totaloplevelse af netop denne have, men måske også til en måde generelt at besøge de haver, som har plads i havekunstens kanon.

For landskabsarkitekter er det en vigtig tradition personligt at opleve havekunstneriske anlæg. Men når nu en have er så velbeskrevet i tekst, tegninger og billeder, 'hvorfor er det så vigtigt at besøge anlegget i dets fysiske udstrekning?' spørger Nina Marie Andersen. Fordi landskabsarkitektur er stedsspecifik og har en stærk rumlig dimension, svarer hun. Og fordi selvom oplevelsen 'gir anledning til en kropslig tilnærming som potentielt setter alle sanser i spill'... 'Et besøg i Vaux-le-Vicomte gir med andre ord en oplevelse som involverer hele sanseapparatet så vel som det denkende hoved. Og slik kan vi få en mer dybtgående forståelse af denne hagen specielt, eller af landskapsarkitekturfaget generelt'. Og hvis vi skal forstå andre projekter, må vi kunne sammenligne dem med noget, vi allerede har erfaret og forstået. 'I forsøg på at forstå det vi møder, vil ulike egenskaber ved hagen tre frem, men også tanker om annen landskapsarkitektur vekkes', konkluderer Nina Marie Andersen.

Lulu Salto Stephensen siger, at selv om myten om barokkens symmetri om en centralakse sidder i baghovedet – det at haven skal opleves fra slottets facade, så er der mange fine overraskelser bl.a. i form af detours, bevidste ubalancer, og det at et spinkelt vandløb er omsat til en potent kanal. Lulu fremhæver, at 'haven viser tre kompositionsprincipper: den rytmiske balanceakse, den horisontale udbredelse og den rumlige integrering med det omgivende landskab...', og pointerer, at 'det er først i bevægelsen, at det sublime for alvor opstår. Og det betyder, at haven er et cadeau til mennesket, der bevæger sig.' En overraskelse er også følelsen af autenticitet, og at haven virker helstøbt og klart formidler barokkens idé, uanset de mange knubs, haven i sin snart 400-årige historie har tålt.

Ulrik Kuggas giver os en spændende, næsten filmisk fortælling af rivaliseringen og dramaet mellem Nicolas Fouquet og Ludvig XIV. Mens vi ledes trinvis gennem haven og slottets gemakker, øges forståelsen af, hvor magtfulde mennesker der står bag en have som denne.

Liv Oustrup diskuterer, om haven kan kaldes et autentisk havekunstnerisk værk, og konkluderer, at det kan den. Også selv om haven i vid udtrækning måtte reetableres omkring 1900 efter mange års neglekt. Terræn, mure, m.m. var dog nogenlunde intakte.

'At beherske vand har gennem alle tider været en kunst', skriver Jacob Fischer. Han forklarer om vandets vej i haven, og hvordan vandets vej og tyngdekraften er udnyttet til kaskader, springvand, spejlbasin og kanaler. En viden vi også i dag bør bruge i regnvandshåndtering.

Malin Blomqvist fokuserer på linjer og grønne byggelementer i parken; på den evige dialog mellem det fritvoksende og det tugtede. Og på hvordan beplantningen bruges som grønne vægge og rumafgrænsende former, hvilket accentueres af lys og skygger.

Anne Margrethe Tibballs og Anne Dahl Refshauge kredser begge om, hvorvidt en historisk have, her barok og derfor ganske 'stiv', kan begejstre og berige yngre landskabsarkitekter. Efter første gennemgang ikke rigtigt. Og dog. Det at indtage haven skridt for skridt blev for Anne Dahl Refshauge en 'landskabelig detox' – en grundlæggende måde at inkorporere en have på. Anne Margrethe Tibballs betages ikke i første hug. Som barn af sin tid har hun lært at værdsætte 'det andre, det som følger sin egen, tilsynelatende tilfældige orden'. Hun bryder hun sig ikke om formgreb, der tæmmer og kuer. Et par måneder efter har hukommelsen transformeret oplevelsen: 'Nå ser jeg at Le Nôtre, i dette verket hvor han demonstrerte kontroll over naturens elementer, samtidig laget et stort åbent lerret, hvor de store natursystemene, været og solens gang, får spille fram. Med mitt blikk, anno 2016, er dette anleggets største kvalitet.'

PS. En del haver og parker, bl.a. i Versailles, Kensington Gardens og Kgs. Have forynges disse år ved opførelse af helt nye kunstværker og pavilloner, der blot står der nogle måneder. Således får også haven til Gl. Holtegård tre midlertidige pavilloner; i 2016 en pavillon med temaet 'Menageri'. AL

*Arkitekturudvalget i  
Statens Kunstfond,  
takkes for økonomisk støtte,  
der har gjort studierejsen mulig*

# SUMMARY

*Vandløbet Ru Anqueuil løber gennem Vaux-le-Vicomte, forbi landsbyen Trois Moulin og møder Seinen i Melun*  
*The river Ru Anqueuil runs through Vaux-le-Vicomte, past the village of Trois Moulin and meets the Seine in Melun*



## *Vaux-le-Vicomte – and garden art, p. 25* **Annemarie Lund**

What should we do about garden art? And what can landscape architects use garden art for? The editorial staff decided to investigate this and headed to France, where we from the nearby town of Melun, would spend two days scouring the 1660's baroque garden Vaux-le-Vicomte.

The river Seine runs through Melun (50 km southeast of Paris). Vaux-le-Vicomte's rivers Ru Bobée and Ru Anqueuil (=Ru d'Ancoeuil) run here. In order to understand the landscape and terrain, we walked about six kilometers along Ru Anqueuil toward east out to the garden, which lies in a rural area. The short journey on foot along the river, through small wooded areas, fields and villages made the garden a far greater experience. Especially the understanding of the form and the terrain was enhanced – the awareness of how the 'imperfections' in the terrain had been straightened out, and large areas of soil had been plowed away or added. Also to understand the watercourses, which were tamed, piped off and restated as canals and ponds. In addition to this, the comprehensive artistic aesthetic experience of perspective, symmetry, balance, detours, festivities and the spirit of place.

In each their own way, the texts here contribute to a total experience of this garden, and perhaps also to a general approach to visiting the gardens, which have their own place in the garden art canon.

For landscape architects, it is an important personal tradition to experience artistic garden schemes. But when a garden is so well-described in text, drawings and photographs, 'why is it so important to visit a scheme in its physical extent?' asks Nina Marie Andersen. Because landscape architecture is locally specific and has a strong spatial dimension, she replies. And because the personal experience 'gives rise to a physical approach that potentially plays on all of our senses' ... 'in other words, a visit to Vaux-le-Vicomte provides an

experience that involves one's entire sensory apparatus as well as the thoughtful mind. And so we can get a deeper understanding of this garden specifically, or of landscape architecture in general.' And if we are to understand other projects, we should be able to compare them with something we have already experienced and understood ... in an attempt to understand what we see, will different characteristics of the garden be more apparent, but also thoughts about another landscape architecture will be awakened, concludes Nina Marie Andersen.

Lulu Salto Stephensen says, that even with the myth about baroque symmetry's central axis in the back of our minds – the notion that the garden should be experienced from the facade of the palace, there are still many fine surprises such as the detours, conscious imbalances, and the fact that a slender stream is transformed to a potent canal. Lulu emphasizes that 'the garden displays three compositional principles: the rhythmic balance axis, the horizontal spread and the spatial integration with the surrounding landscape, and points out that 'it is first in movement that the sublime really arises. And this means, that the garden is an act of kindness to man in motion.' A surprise is also evident in the feeling of authenticity, and that the garden appears coherent and clearly relates the baroque ideal, regardless of how many blows it has suffered in its 400-year history.

Ulrik Kuggas gives us an exciting, almost cinematic narration of the rivalry and drama between Nicolas Fouquet and Ludvig XIV. While we are led step by step through the garden and the palace's chambers, we gain an understanding that there have been powerful people behind a garden like this.

Liv Oustrup discusses the question if the garden can be called an authentic work of garden art, and concludes that it can. Even though, to great extent, the garden had to be reestablished around 1900 after many years of neglect, the terrain, walls, etc., were however fairly intact.

'To control water, has always been an art,' writes Jacob Fischer. He explains the path of the water through the garden and how its course and gravity are employed to create cascades, fountains, reflecting pools and canals. Knowledge we also today should use in the management of rainwater.

Malin Blomqvist focuses on lines and green building elements in the park, on the perpetual dialogue between the free-growing and the wild rough. And how vegetation can be employed as the green walls and space defining forms, which are accentuated by light and shadow.

Anne Margrethe Tibballs and Anne Dahl Refshauge both reflect on to what degree an historical garden, in this case baroque and thus quite 'formal' can inspire and enrich young landscape architects. After the initial visit, not really. But yet. The process of experiencing the garden step by step was a 'landscape detox' for Anne Dahl Refshauge – a fundamental way of incorporating a garden. Anne Margrethe Tibballs was not fascinated at first. As a product of her time, she has learned to appreciate 'the other, that which follows its own, apparently incidental order.' She does not like form approaches that tame and subdue. A few months after, one's memory has transformed the experience: Now I see that Le Nôtre, in this work demonstrated control of nature's elements, while creating a wide-open canvas, where the major systems of nature, the weather and path of the sun, come into play. And seeing this in 2016, it represents the scheme's greatest quality.

PS. A number of gardens and parks, such as at Versailles, Kensington Gardens and Kgs. Have in Copenhagen are being rejuvenated at the moment by the erection of completely new works of art and pavilions, which only exist for a few months. An example of this is the garden at Gl. Holtegård with three temporary pavilions; in 2016 a pavilion with the theme 'Menagerie.'

**Pete Avondoglio**